

Lada de zestre în cultura tradițională năsăudeană: funcții, semnificații

Menuț MAXIMINIAN

Doctorand, Școala Doctorală Studii
de Populație și Istoria Minorităților,
Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
E-mail: menutmaximinian@yahoo.com

Rezumat. Lada de zestre a fost, secole la rând, un obiect central în gospodăria năsăudeană, având atât un rol practic, cât și unul profund simbolic. În ea se păstrau hainele și țesăturile lucrate cu grijă de fete și de mamele lor, bunuri cu care tânăra pornea în viață după căsătorie. Primele lăzi, atestate documentar în Transilvania încă din secolul al XVI-lea, erau simple și utilitare, menite doar să protejeze zestrea.

Abia în secolele XVIII–XIX, în zona Năsăudului, lada de zestre capătă valoare estetică: sculptată, pictată sau decorată cu motive geometrice și solare, influențată de tradițiile românești, săsești și maghiare. Meșterii din Rodna și Maieru erau renumiți pentru sculptura în adâncime și pentru pictura în culori minerale, mai ales roșu și verde.

Pentru fete, lada devenea oglinda hărniciei și a identității lor, încărcată treptat cu cămăși, ștergare, zadii și alte textile lucrate din copilărie. Zestrea reflecta nu doar priceperea fetei, ci și prestigiul familiei – un aspect important într-un ținut cu tradiții puternice, precum Năsăudul grăniceresc.

Cuvinte cheie: ladă de zestre, zona năsăudeană, gospodăria tradițională, casă de parade, textile tradiționale, cămăși / ștergare / zadii, identitate feminină.

The Hope Chest in the Traditional Culture of the Năsăud Region: Functions, Aesthetics, and Symbolic Meanings

Abstract. For centuries, the dowry chest held a place of honour in traditional households of the Năsăud region. It served both a practical and a symbolic role, storing the carefully crafted textiles that girls and their mothers prepared for the future bride's new home. The earliest references to dowry chests in Transylvania date back to the 16th century, when these chests were simple wooden boxes used mainly to protect fabrics from moisture.

It was only in the 18th–19th centuries that the dowry chest in the Năsăud area became richly decorated – carved or painted with geometric and solar motifs. Local craftsmen from Rodna and

Maieru gained recognition for their deep carvings and mineral-based colours, influences that also reflected cultural exchanges with Saxons and Hungarians.

For young women, the chest represented much more than storage: it was a mirror of their skill, diligence, and identity. From childhood, they worked to fill it with shirts, towels, skirts, and woven cloths. As folklorist Ion Ghinoiu noted, a girl's dowry showcased not only her personal worth but also the prestige of her family – especially important in the competitive social environment of the former Năsăud border-guard communities.

Keywords: dowry chest, Năsăud region, traditional household, ceremonial room, traditional textiles, embroidered shirts / towels / aprons, female identity.

‘Acest articol include fragmente și informații publicate anterior în *Menuș Maximilian*, „Nunta în Bistrița-Năsăud. Ritualurile de anticipație, peșitul, mersul la vedere, tocmeala”, în revista *Studii și cercetări etnoculturale*, nr. 19/2014, pp. 39–64.

Vreme de secole, lada de zestre a fost la loc de cinste în casa din satul năsăudean. Cu rol atât practic, cât și simbolic, implicată în statutul economic și în ritualurile de trecere, lada se păstra într-un loc ales al casei bune, al casei de parade. Valoarea consta în lucrurile de preț făcute cu multă migală de fete și mamele lor, cu care pornea la drum apoi noua familie.

Zestrea apare în Transilvania încă din secolul al XVI-lea menționată documentar, în registrele care fac referire la „ladă” sau „cufăr.”¹ Însă zestrea se păstra încă de când sunt primele gospodării întemeiate în satele de pe Valea Someșului, într-un fel de cutie de lemn, simplă și fără pictură sau sculpturi pe ea, folosită pentru păstrarea la loc uscat, pentru a feri țesăturile de umezeală. Lada apare, în Transilvania rurală premodernă, ca un element strict utilitar, fără încărcătură decorativă.

Lada tradițională frumos împodobită cu motive solare sau geometrice apare abia în secolele XVIII–XIX în zona năsăudeană. În unele case întâlnim lăzile sculptate, în altele pe cele pictate, iar unele fete aveau în continuare lăzi simple de lemn, nici măcar vopsite. Interferența culturală se vede prin meșterii români preluând motive și tehnici și de la sași și unguri. Meșterii din Rodna și Maieru sunt menționați în descrierile de epocă pentru sculptura „în adâncime”, precum și pentru pictura cu pigment mineral, fiind și zonă minieră – verdele și roșul fiind predominante.²

Funcția lăzii este mai mult decât locul unde se depozitau hainele, fiind oglinda fetei de măritat, care începea încă din fragedă tinerețe să lucreze la hainele care aveau să-i umple lada: cămăși, ștergare sau cingeauă, coverturi și zadii. De mică, fata știa că trebuie să lucre pentru ladă, fiind forma de fixare a identității feminine. Într-un studiu esențial pentru

1 Pop 1991, p. 213.

2 Pascu 1971, p. 145.

această temă, Ion Ghinoiu observa că zestrea nu era doar un semn al vredniciei fetei, ci și o garanție a prestigiului familiei din care face parte.³ Această dimensiune se simțea în special în zonele unde competiția simbolică între familii era ridicată – iar Năsăudul, cu tradiția sa grănicerească, nu face excepție.

În satele de pe Someș, lada era dusă în alai pe un car împodobit cu ștergare, țoluri și perne, la ceremonialul nunții, arătând rolul de continuitate, bună rânduială, bogăția și hărnicia fetei. La Salva există mărturii orale că, atunci când zestrea era săracă, lada se umplea cu țesături împrumutate, „ca să nu se facă de rușine” și să intre în judecata satului.

În secolul XX, rolul lăzii se schimbă. După procesul colectivizării și cel al industrializării satului, lada este urcată în pod sau într-o anexă, unde este lăsată să se degradeze, locul ei fiind ocupat de mobilierul industrial. Nemaif fiind de folos pentru gospodăria, a fost mai ușor de cercetat și conservat de către muzee. În anii '70–'80, muzeografi din Bistrița și Năsăud au recuperat piese de referință ale colecțiilor actuale, cum este cea din 1848 de la Muzeul Grăniceresc Năsăud și cea din 1866, expusă la Rodna, din vremea Districtului Năsăudean.

În zilele noastre, lada de zestre are rol simbolic: obiect de muzeu, instrument didactic pentru a ne arăta rădăcinile, element al discursului identitar local. Cu toate acestea, există case în care lăzile sunt păstrate cu grijă, nu ca simple relicve, ci ca depozit real de memorie. În unele sate grănicerești se mai scot hainele din ele în ceas de sărbătoare, ca respect pentru generațiile trecute.

Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea avem exemplare atribuite sigur zonei năsăudene, confecționate aproape exclusiv din lemn de brad sau de molid și sculptate în relief. Nu sunt spectaculoase, ci mai degrabă sobre. Decorul se rezumă la rozete, linii drepte și câte un motiv solar simplificat, dispus central. Lemnul este natural, nu se colora, nu se vopsea. Lăzile nu erau gândite la început ca obiecte decorative, având clar rolul practic pentru depozitarea textilelor. Sculptura, săracă, avea rol apotropaic, de a feri zestrea și casa de influențe nedorite, malefice, de vrăji ce se puteau face pe haine.⁴

În secolul al XIX-lea apare lada pictată. Este perioada în care districtul năsăudean intră într-o nouă etapă economică, apărând astfel și interferența cu meșteșugarii sași și unguri cresc. Influențele acestora cresc. Motivele florale, în culori vii precum verde, roșu, albastru, apar tot mai des pe lăzile pictate. Dovadă sunt lăzile păstrate în Năsăud, Rodna și Maieru, datele între 1850–1890.

Influența săsească are o adaptare locală, elementul românesc rămâne vizibil în simetria riguroasă și repetiția motivelor. Apar picturi naive, cu flori neobișnuite inspirate din motivele cămășilor, cu linii nesigure sau culori aplicate neuniform. Însă tocmai aici vedem farmecul local, autentic.

Lada care combină sculptura cu pictura este rară în zona Năsăudului, cu sculpturi geometrice pe panoul frontal și motive pictate pe capac. Vedem spiritul liber al meșterilor

3 Ghinoiu 1997, p. 92.

4 *Ibidem*, p. 143.

locali, care nu erau constrânși de „școala” unui centru urban, preluând influențe multiple, pe care le considerau ei mai frumoase. Pentru că erau mai scumpe, datorită efortului suplimentar în decorarea lor, ele se găseau doar în casele familiilor mai înstărite.

La începutul secolului XX apar lăzile făcute în manufacturi locale sau cumpărate din târguri, cu decor simplificat: motive șablonate, linii drepte, culori uniforme - un pas spre modernizarea satului și a interiorului casei. Timp de ani de zile, familia păstra lada veche „pentru lucrurile bune, de sărbătoare”, iar pe cea nouă pentru hainele de lucru.

La prima vedere, repertoriul ornamental al lăzilor de zestre din zona Năsăudului nu este la fel de spectaculos precum a cel al lăzilor din sudul Transilvaniei sau din Maramureș, însă, la o analiză de aproape, se observă o coerență simbolică. Meșterii năsăudeni au știut să pună simboluri protectoare pentru familie. Unul dintre cele mai întâlnite motive pe lăzile năsăudene confecționate înainte de 1850 este rozeta solară, sculptată sau pictată. Formată din 6–12 raze dispuse în cerc, are ca semnificație protecția casei prin puterea luminii. Specialiștii spun că rozeta este o prelungire a simbolului solar precreștin, răspândit în toată Transilvania.⁵

Pe lăzile năsăudene, rozeta este pusă central, ca un fel de stemă protectoare. În satele de pe Valea Someșului, meșterii au combinat soarele cu motivul crucii, îmbinând simbolul arhaic și cel creștin, nu ca o contradicție, ci ca o continuitate firească între două registre culturale coexistente, până azi tradițiile precreștine fiind integrate în tradiția creștină (vezi colindele cu teme precreștine, sau obiceiul agrar al înstruțatului bouului). În Transilvania, simbolurile precreștine au fost resemantizate și foarte rar au fost eliminate.

În zona Năsăudului, rombul este cel mai răspândit motiv geometric, în tradițiile central-europene acesta fiind simbolul ogorului, al fertilității, al prosperității. Pe multe lăzi pictate, romburile apar aliniat în serii verticale, marcând marginile panoului frontal. Pe unele lăzi meșterii prelungesc rombul sub forma unui spic, motiv întâlnit și pe prosoapele de nuntă sau pe cămășile femeilor de pe Valea Someșului Superior. Motivul rombului este foarte răspândit în nordul Transilvaniei, fiind un semn identitar al artei populare. Rombul – repetat obsesiv de meșteri – crea un efect vizual de stabilitate, de ordine, având o valoare aparte în mentalitatea grănicerilor.

Crucea este așezată și pe lăzi în zona Năsăudului, nu doar la acoperișul casei, sub diverse forme: cruci simple, în formă de X, cruci așezate în cerc. Lada de zestre, fiind un obiect important în riturile de trecere, parte a întemeierii familiei și a momentului căsătoriei, era însemnată cu semnul creștin pe care se întemeiază familia. Sunt și cazuri unde nu este clar dacă crucea aparține decorului original sau este o intervenție târzie, fie în urma restaurărilor, fie din dorința de a creștiniza complet un motiv mai vechi.

Se studiază mai rar chenarele care delimitează panourile lăzii. Fie sculptate, fie pictate, ele creează o împrejmuire ce dă o structură, o disciplină, amintind vag de logica militară a

5 Bodiu 2006, p. 24.

comunităților grănicerești. Simbolic, funcționează ca protectoare, țin ornamentul și ocrotesc zestrea. Întâlnim linii paralele (două sau trei), zig-zag (interpretabile simbolic ca apă), dinți de lup (protecție apotropaică) și spirale mici.

Lucrările de specialitate și documentarea din teren ne arată că nu avem o uniformitate strictă, chiar și atunci când motivele sunt asemănătoare, stilul execuției diferă, uneori doar nuanțat, alteori radical.

Pe lada de zestre din 1848 de la Muzeul Grăniceresc Năsăud se vede clar că a avut flori pe ea, care au fost ulterior acoperite: a fost vopsită cu verde peste. Doar pe capac a rămas anul, motivul soarelui și câteva spice de grâu. Și la Rodna, importantă localitate istorică și fost centru minier, avem una dintre cele mai valoroase lăzi de zestre, datată 1866, aflată în prezent în colecțiile Muzeului Etnografic și al Mineritului Rodna.⁶ Deși pictată, lada rămâne un exemplu reprezentativ pentru stilul sobru specific zonei. Proporțiile sunt bine gândite, iar compoziția generală surprinde prin echilibrul liniilor. Din patrimoniul muzeului fac parte și lada Companiei a V-a din Rodna, lada ofițerilor și lada cadeților. Mai apoi, la Maieru, unul dintre cele mai active sate ale districtului (cunoscut pentru tradiția culturală și pentru prezența meșterilor tâmplari încă din secolul XIX), se păstrează exemplare de lăzi mixte — sculptură și pictură în același obiect.

Și, cum lada de zestre vine odată cu căsătoria, vă prezentăm câteva aspecte ale nunții și ale integrării lăzii în rit. Pentru zona Năsăudului, nunta semnifică, simbolic, trecerea celor doi tineri de la starea de fată și fecior la starea de persoane mature, a celor însurați, adică integrarea în lumea satului. Tinerii intră „în rând cu lumea”, adică reușesc să se realizeze social și sentimental prin „*așezarea la casa lor*”.

Mersul la casa fetei se numește pețire. Se zice „umblă a peți”, „a fost a peți”, „iau venit pețitori”⁸. Până când „pețitoarea” își aduce în îndeplinire lucrul început trebuie să fie în continuu cu voia bună și să se arate plină de bucurie pretutindeni. Ajungând pețitoarea la casa fetei, îi întreabă pe părinți dacă sunt de acord s-o mărite pe „copilă” după feciorul cutare? Dacă i se răspunde afirmativ, întreabă cam pe când să vină feciorul cu părinții săi la încredințare?

Se întâmplă uneori ca fata să nu fie de acord cu căsătoria, însă trebuie să facă după voia părinților.⁹ În cazul în care feciorul este din alt sat, împreună cu un bărbat mai în vârstă – rudă sau vecin, om serios – merg în pețire în satul fetei. Se pleacă din satul feciorului astfel încât să ajungă în satul fetei pe înserate; trag la casă de cunoscuți, iar prin gazda la care sunt anunțată părinții fetei că vor veni ”în pețite”. Seara, pețitorii (bărbatul și feciorul) merg la casa fetei so pețească.¹⁰

6 <https://complexulmuzealbn.ro/ro/sectii/muzeul-mineritului-rodna>, accesat în data de: 05.12.2025.

7 Inf. teren 2012, Mateiu Ioana, Ilva Mică.

8 Inf. teren 2011, Ani Ana, Lunca Ilvei.

9 Buzilă 1890, p. 803.

10 Dan 2005, p. 43.

La plecarea din casa fetei, pețitorii invită părinții fetei să vină la băiat „pe vedere”. După plecarea pețitorilor, părinții fetei și fata hotărăsc dacă dau fata sau nu. Dacă băiatul a fost găsit pe placul părinților și al fetei, atunci, prin băiatul care revine peste câteva zile, îi anunță părinții băiatului că vin pe vedere. „*Într-o zi de sâmbătă sau de sărbătoare mirele cu părinții lui și, eventual, și câteva rude mai apropiate se duc acasă la fată ca so pețescă, luând cu ei și o cupă de jinars. Ajunși la casa fetei, sunt poștiți să ia loc, iar după ce se odihnesc puțin, tatăl ficiorului deschide vorba către tata fetei cam așa: „Am auzât caveți o floare și am venit să neo dați nouă.”*”¹¹

Desigur, zestrea era făgăduită în funcție de posibilități materiale: pământ, animale, haine etc. Urma apoi tatăl feciorului, care și el făgăduia în aceeași măsură. Odată înțeleși, exista o lege nescrisă pe care o știau toți: fata mergea de noră la casa băiatului, iar feciorul organiza nunta. Și pețitorul sau acea rudenie avea un rol important, fiind socotit un martor al acelei înțelegeri verbale, de multe ori mai sfântă de multe ori decât una scrisă. La finalul înțelegerii, mama fetei aducea pe masă mâncare, de obicei plăcintă cu brânză și cârnați, dar, bineînțeles, și „o fele sau o cupă” de horincă.

La un interval de timp bine stabilit, familia fetei întorcea vizita la casa băiatului, prilej cu care se fixa data nunții. Dacă pețitul se făcea la sărbătorile de iarnă, nunta se desfășura imediat după trecerea sărbătorilor, în câșlegi. De regulă, nunțile se desfășurau fie în câșlegile dintre Crăciun și Paști, fie toamna, înainte de postul Crăciunului.¹²

Cu minim trei săptămâni înaintea nunții are loc tocmeala, unde se pune și problema zestre, aceasta fiind considerată un tip de moștenire de la părinți. *Tocmala* sau *logodna* se organizează, de obicei, la fată. În seara stabilită, de regulă sâmbătă, băiatul și părinții săi merg la casa fetei, unde sunt bine primiți. De la logodnă și până la ziua căsătoriei, tinerilor li se spune miri sau miretei. La *tocmală* se discută și se stabilește zestrea miresei, a mirelui, lada de zestre, casa unde vor locui după căsătorie etc.¹³

Lada de zestre, de regulă, cuprinde: costumele de sărbători ale fetei, țoluri, perne, cingeauă (prosoape), fețe de masă, ștergere alese, covoare, pieptare, cojoace, cizmulițe de sărbători, lucruri de bucătărie pentru gătit (farfurii, căni, boluri, linguri, furculițe, polonic) etc. La fel se discută și zestrea mirelui, care, de regulă, primește ca zestre casă, cal și căruță (sanie). După logodnă sau tocmală, mirii își aleg nașii și, însoțiți de aceștia și de părinți, se prezintă la preot pentru a fi luați în evidență.¹⁴

Cei chemați la „tocmală” au obligația morală de a merge și la nuntă, altfel e supărare din partea mirilor. Pe Valea Someșului era chemat și notarul comunal, care încheia foaia de dotă (zestre). Notarul scrie cele declarate de ambele părți, urmând ca actele definitive să le încheie după celebrarea căsătoriei.

11 Inf. teren 2008, Oltița Cărbune, Maieru.

12 Inf. teren 2011, Rus Valer, Agrieș.

13 Tutuia 1999, pp. 20–21.

14 Someșan 2009, p. 36.

La Salva, fata și părinții ei merg „pe vedere” la casa feciorului în prima duminică după pețit, după care tinerii devin „miretei”, iar știrea căsătoriei devine publică. Fata și feciorul ies împreună pe drum, merg la nunți și la joc, în târg săși cumpere cunună.¹⁵

Pe lângă lada de zestre erau importante pământul și animalele. Iată câteva exemple de zestre din Arhivele nășăudene:

Nr. crt. 44/21864.

Numele mirelui: Vasele T. Onigoae; Părinții mirelui: Toader Onigoae.

Numele miresei: Ana V. Scoopul; Părinții miresei: Vasele Scoopul.

Zestrea mirelui: 8 oi cu miei și o mână de 2 ani.

Semnează Toader Onigoae prin M. Grigoriția, notar.

Zestrea miresei: Doi junci de 2 ani și una junincă de 2 ani și una purcică de un an.

Semnează Vasele Scoopul prin M. Grigoriția, notar.

Nr. crt. 512/2 1864.

Numele mirelui: Onuțiu Gilliciu; Părinții mirelui: Ioan Gilliciu și Nastasia.

Numele miresei: Reveca M. Vîrtic; Părinții miresei: Nicolae Vîrtic.

Zestrea mirelui: Doi junci de 2 ani.

Semnează Ioan Gilliciu prin M. Grigoriția.

Zestrea miresei: Jumătate din locul din Lușica Cârstei, în Obcina, locul în Coasta Cionului între vecinul Dumitru Ecim din dios și sus, cu care se află fata îndestulită și nu va face pretenșiune după moartea tateseu.

Semnează Niculae Vîrtic prin M. Grigoriția.

Nr. crt. 6 12/21864.

Numele mirelui: Ilie Gusițiu; Părinții mirelui: Marinca Gusițiu.

Numele miresei: Malicia Cucu; Părinții miresei: Paramon Cucu.

Zestrea mirelui: una vacă mârizată fără vitel, jumătate moșia din Rebrișoara de la Vasele Gusițiu și de aci 1/2 grădina și moșia care este.

Semnează Maria Gusițiu prin M. Grigoriția.

Zestrea miresei: una junincă de doi ani.

Semnează Paramon Cucu prin M. Grigoriția.

Nr. crt. 7 – 3/31864.

Numele mirelui: Dumitru Ecim; Părinții mirelui: Nastasia Ecim.

Numele miresei: Irina Corui; Părinții miresei: Tănase Corui.

Zestrea mirelui: 2 junci de 3 ani, un cal, 20 de oi mari cu miei și partea din moșia părintescă.

Zestrea miresei: Parcela de pe Găci, din sus Tănase Meruțiu, la Hotar locul cel arătoriu de 34

15 Inf. teren 2011, Ceuca Genuca, Salva.

orgii,¹⁶ de apus Pavel Rus și de către răsărit Pavel Coruiu, le dau fetei mele Irina. Semnează Tănase Corui prin M. Grigorița.

Nr. crt. 820/61864.

Numele mirelui: Tănase Todoran (Epure) din Năsăud; nu îi apar părinții.

Numele miresei: Nastasia Ivan (Pop); nu îi apar părinții.

Zestrea mirelui: Eu suscrisul mă învoesc ca în cazul când ași muri eu mai ante decât femea mea Nastasia, să aibă ea dreptul de locuit în cămara casei cea de piatră, a 3a parte din grădina casei, de un car de mălai din locul de după Valea Podului și de un car de fân din locul din Lușica Cârstei să le folosească, – atunci când nu sar mărita, când sar mărita atunci, averea dânsei prescrisă ca zestre.

Semnează Tănase Todoran.

Zestrea miresei: 10 cămeși cu pole cu tot, 4 perechi de pânzături, 2 peptare înfundate și unul unguresc, veșminte de pat: 7 perini îmbrăcate, 1 pilotă, 7 lepedee, 2 țoluri de lână, 4 fețe de masă, din care două sunt de lână și două de cânepă, 10 cingeaui.

Nr. crt. 4 – 6/2 1865.

Numele mirelui: Niculae Androne din Năsăud; Părinții mirelui: Gacia Androne.

Numele miresei: Lionora Anton; Părinții miresei: George Anton.

Zestrea mirelui: nu are avere.

Zestrea miresei: Eu suscrisul dau fetei mele 2 boi de 6 ani care vin în proprietatea ei pe la Rusalele 1866, 1 vacă de 6 ani fără vițel, 20 de darabe de oi cu lapte, 1 scrofă cu 4 porci, 1 car prost și un plug cu fiere cu tot.

Semnează Georg Anthon în prezența noastră Mibăuilașiu, jude opidan și M. Grigorița.¹⁷

După ce au sosit „pețitorii” la mireasă și după ce au ocupat locurile oferite de stăpâna casei pe după masa, unul din oamenii feciorului, – nu părintele, – care se ține mai isteț, începe a vorbi, mănecând de la un obiect, prin a cărui desfășurare să poată ajunge în scurt la cererea fetei. Așa începe a vorbi, că nu știe cum șiau luat seama, cum nu, destul, că nu șiau adunat destul nutreț” și așa se tem, că nu va ajunge la vite. Sosind la acest punct, zice cam așa: „Am auzit, că dvoastră, oameni de omenie, aveți o claie de otavă, care vă e de vândut, și tocmai acum, fiind vremea mai potrivită ați voi a o vinde; după ce noi, cum știți și dvoastră, avem lipsă și claia dvoastră ar fi chiar vâjită pentru noi, neam ruga să neo dați nouă, dacă cumva ne vom putea vâji cu târgul!”. Atunci începe părintele fetei: „Eu, cei drept, am o clăiță și mie de vândut dapoi... ce se ține de mine, bucuros am face laolaltă, da să vedem cea mai zice și baba mea?... Tu babă, vină încoace! Ia, ce vreau oamenii ăștia de omenie...! Ce ai zice și tu?”. Atunci mama fetei fără multă ezitare zice: „Dapoi, oameni de omenie, cei scris de la Dzeu, omul nu poate strica, viom da.

16 Unitate de măsură, echivalentul a 1,92 m.

17 Peteanu 2005, p. 215.

Când cad de acord, părinții mirelui dau mâna cu părinții fetei, însă nu cu mâna goală, ci acoperită cu poala sumanului sau a recălului, adică a veșmântului din spate, zicând „noroc să dea Dzeu!”¹⁸ Cheamă apoi pe fată la masă, căci dânsa până aici – ca și cum nici nar auzi ce se petrece în casă – era ocupată pe la foc cu pregătirea mâncării. Venind și feciorul, fiind toți îmbrăcați cu pieptar și cu suman, se declară înrămuită învoirea de a se căsători laolaltă. După aceasta, dau mâinile drepte, acoperite cu poala veșmântului sau barem cu o năfrămuță. Imediat după aceasta își dau și ceva semne de credință, câte o batistă, ba unii dau chiar taleri. Semnele acestea se numesc *per emmentiam* „credință”.

După ceremonialul nunții, cu alai mare cu stegari și druște, după ce mirii au fost la biserică pentru ca să-și așeze dragostea lor pământească la picioarele dumnezeirii și, astfel, primind binecuvântare cerească să trăiască în pace și unire până la sfârșitul zilelor lor, urmează ospățul. Ajunși la casa mirelui, alaiul este întâmpinat de către nuntași și socri mari. Dintre nuntașii ieșiți în întâmpinare se detașează soacra mare, care vine să-și ia nora din car. Soacra își duce nora din car cu fața de masă sau un val de pânză și cu turtă dulce, iar nora aduce soacrei tot turtă dulce. Luându-și nora din car, soacra o duce la boi, să scoată un resteu de la jug, pe care mireasa-l aruncă peste umăr. Cât aruncă resteu de departe, atât o să fie de lungă pânza pe care o țese mireasa. Dacă resteu cade lângă bărbat, primul născut o să fie fecior, iar dacă va cădea lângă femeie, o să fie fată. În fața casei îi așteaptă, din nou, scaunul cu colac de grâu, farfurii cu apă și grâu, care trebuie înconjurat de trei ori, iar farfuriile aruncate peste casă. Înainte de a intra în casă, soacra își duce nora în cămară să-și bage mâinile până la coate în grâu. Flămânzi de drum, nuntașii se așază la masă.¹⁹

A doua zi era adusă, cu căruța sau carul, „zestrea miresei”: lada de haine, pe ea fiind așezate covoare, țoale, verci și perne. Toate lucrurile erau așezate transversal, pe două rânduri, fiind menite a evidenția hărnicia și bogăția fetei. Când se scotea lada din casă, unul din frații miresei se așeza pe ladă și nu accepta să io dea mirelui decât după ce acesta îi plătea câțiva lei. Pe drum, curioșii ieșeau la poartă, cineva din partea miresei striga:

Stați femei și vă uitați

Și la lucruri numărați

Câte una câte două

Că hainile toate nouă

Câte două câte trei

Făcute de mâna ei

Câte trei și câte patru

Că nu leo făcută satu

Trandafir și o mândră floare

Ieși afară soacră mare

Cam adus car încărcat

Noră mândră și pe plac.

Dacă mireasa era din alt sat, zestrea miresei era adusă cu mare fală. Mireasa stătea în târnaș până când ajungeau „călimănarii” cu zestrea, moment din care începea târguiala între starostele miresei și mire. Dacă cădeau la învoială, mirele plătea hainele unei surori mai mici ale miresei, pe care aceasta le chiuia:

¹⁸ Buzilă 1890, p. 789.

¹⁹ Inf. teren 2011, Ani Ana, Lunca Ilvei.

*Surioară draga me
Ieși afară dei vide
Co venit fometile
Săți numere hainele.*

*Numerele cum or vrea,
Că, ca tine nor avea
Numerele cum lear place
Că, ca tine nu șor face.²⁰*

La Ocnîța, după ce soacra mare șo luat nora de mână o ajuns carul cu hainele, tras fie de două vaci, fie – dacă erau mai *înstăriți* – de doi boi, fie de cai. Când ajungea carul cu hainele, se ciuia la car, descriindu-se din ce este compus. Apoi se da fiecare perină în parte, *să vadă cât de multe o adus și se numărău. Satu vedea: o avut 8 verinci, 6 perini, 6 lepedee. Carul era foarte frumos îmbrăcat*²¹.

*Ceterașule vestit
Zîmi o țără de ciuit
Zîmi o țără cu struna
Să mi saudă gura
Zîmi o țără cu arcu
Să mi saudă glasu
Saștiu verde din pădure
Ceterașule de lume
Cu hori vesele și bune
Zîmi o țără cum țoi spune
Zîmi o țără ca să ciui
Căs în fața carului*

*Tu mireasă port tomnit
Noi cu hainele am venit
Aici unde ai dorit
Noi cu hainele am ajuns
Aicea unde ai spus
Lepedeile cu flori
Ca penele la ficiori
Tăte leo făcut astea
Mireasa cu mumăsa
Toată zăua și noaptea
Că leo fost drag a lucra.²²*

Se întâmpla ca fata să fie foarte tânără și mama să nu fi avut timp săi facă toată zestrea și mai lua de la rude. Dar „opinia”, adică judecătorii satului, știau tot. Și apoi povești câte două săptămâni, până apărea alt eveniment în sat.

După terminarea de luat a perinilor, domnișoarele de onoare, adică surorile de mireasă, se pun pe canapei pentru a fi luate de colăcari. Bineînțeles că se mai răsturnau, și atunci veselie.

Lada de zestre era deosebit construită, de dimensiuni mari, vopsită maro și pictată cu flori în diferite culori. În această ladă, mai târziu, se păstrau hainele de sărbătoare și lucrurile mai de preț. Tot acolo se păstrau și hainele de la cununie.

La Maieru, tot acum „se fac schimburile”, adică își dau daruri împrumutate. Așa, nănașii dau la fiecare neam al miresei colaci, iar mireasa dă asemenea 2 colaci nănașilor. Tot acum, mireasa – adică fina – „spală pe nănașa”, adică o udă pe față cu câțiva picuri de apă și o șterge cu un ștergar frumos, pe care îl dă nănașei. Și aici avem o ladă nouă: e plină și din greutatea ei se vede că mireasa a căpătat multe veșminte. Se întâmplă însă că

20 Inf. teren 2011, Ani Ana, Lunca Ilvei.

21 Inf. teren 2008, Oltița Cărbune, Maieru.

22 Maximilian 2012, pp. 30–33.

mireasa, fiind sărmană să nu aibă veșminte, și atunci pune pietre în ladă. Fiind închisă, nu poate vedea nimeni cei în ea, și cu aceasta înșală pe chemători, de zici că mireasa a fost „foarte îmbrăcată”.

Petrecătorul duce o față de masă în care se află o plăcintă și o găină friptă, căci mireasa nu „voește” a pleca de la părinții ei fără merinde. Merg acum pe drum toți, prinși de după cap, formând câte 23 șiruri, cât e drumul de larg. Mireasa, când îi ridică ficiorii veșmintele să plece cu ele, începe a chiui:

<i>Mulțumesc la măicuța,</i>	<i>Că țiam fost de ajutor</i>
<i>Că mio umplut lăduța</i>	<i>Țiam scos carul din ocol</i>
<i>De baine ca mătasa</i>	<i>Tot cântând și șuierând</i>
<i>Și de giolgiu și de bumbac</i>	<i>Ia mamă dorul și leagă</i>
<i>Și mo dat după om drag!²³</i>	<i>Întro năfrămuță neagră</i>
....	<i>Șil pune deasupran ladă</i>
<i>Sănătate bună mamă</i>	<i>Când te ajunge dor de fată</i>
<i>Că țam lucrat de pomană</i>	<i>Dute la ladă și cată</i>
<i>De pomană și nu pre</i>	<i>Dea fi dorul domolit</i>
<i>Scoateafară lada me</i>	<i>Io la față mam topit</i>
<i>Cu zece perini pe ie</i>	<i>Dea fi dorul cum lai pus</i>
<i>Scoate perine și țol</i>	<i>Ios la față cum mam dus.²⁴</i>

Bibliografie

- Bodiu 2006 Aurel Bodiu, *Ornamentica mobilierului țărănesc*, Cluj-Napoca: Consiliul Județean Cluj/Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, 2006.
- Buzilă 1890 Ștefan Buzilă, „Nunta la țăranul român din giurul Năsăudului”, în *Tribuna*, an VII, nr. 199 / 1/13 septembrie 1890, p. 1.
- Dan 2005 Mia Dan, *Tradiții și obiceiuri străbune de pe Valea Someșului*, Cluj-Napoca: Editura Art Print, 2005.
- Ghinoiu 1997 Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an*, București: Editura Fundației Culturale Române, 1997.
- Maximinian 2012 Menuț Maximinian, *Cornelia Ardelean Archiudean – Copila de Sub Vii*, București: Editura Eikon, 2012.
- Maximinian 2014 Menuț Maximinian, „Nunta în Bistrița-Năsăud. Ritualurile de anticipație, peșitul, mersul la vedere, tocmeala”, în *Studii și cercetări etnoculturale*, nr. 19/2014, pp. 39–64.

23 Inf. teren 2008, Oltița Cărbune, Maieru, culegător: Elena Constanța Ureche, studentă.

24 Inf. teren 2011, Paraschiva Cotuțiu, n. 1928, Dumbrăvița, culegător: autorul.

- Pascu 1971 Viorica Pascu, „Organizarea interiorului popular năsăudean. Scurt istoric al cercetării problemei”, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, 1968-1970*, Cluj: 1971, pp. 107–159.
- Peteanu 2005 Claudia Septimia Peteanu, „«Protocolulu căsătoriților» din comunitatea Năsăud în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în *Arhiva Someșană*, Seria III, nr. 4, 2005, pp. 211–245.
- Pop 1991 Ioan-Aurel Pop, *Instituții medievale românești*, Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1991.
- Tutuia 1999 Corina Tutuia, *Nunta în comuna Telciu*, Cluj-Napoca, 1999.
- Someșan 2009 Dorel Aurelian Someșan, *Aspecte Monografice ale satului Bichigiu*, lucrare de licență, Universitatea de Nord Baia Mare, 2009.

Lista informatorilor interviețați direct de către autor:

- a) Ani Ana, n. 1913, Lunca Ilvei, interviețată în 2011.
- b) Mateiu Ioana, n. 1944, Ilva Mică, locuiește la Rusu Bărgăului, interviețată în 2011.
- c) Cărbune Oltița, n. 1952, Maieru, interviețată în 2011.
- d) Rus Valer, n. 1940, Agrieș, interviețat în 2011.
- e) Ceuca Genuca, n. 1966, Salva, interviețată în 2011.
- f) Paraschiva Cotuțiu, n. 1928, Dumbrăvița, interviețată în 2011.

La urzoi, Leonora Filipoi, pregătind lada de zestre, 1935

Sursa: Arhivele Naționale ale României – Serviciul Județean Bistrița-Năsăud,
fond Dumitru Nacu, 15/13, 58

Octavia Domide din Șanț, la ceară (război de țesut) pregătind lada de zestre, 1935

Sursa: Arhivele Naționale ale României – Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, fond Dumitru Nacu, 15/13, 46

Mireasa Victoria Grapini, împletirea părului, Șanț, 1935

Sursa: Arhivele Naționale ale României – Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, fond Dumitru Nacu, 15/13, 34

Zestrea miresei în noua casă, Șanț, 1935

Sursa: Arhivele Naționale ale României – Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, fond Dumitru Nacu, 15/13, 47

Ladă de zestre de la 1848,
în colecția Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud, Muzeul Grăniceresc Năsăudean